

Mgr. De Korte: de Eucharistie als bron en hoogtepunt

Ad fontes

Tijdens een symposium over paus Adrianus VI, georganiseerd door het Contact Rooms-katholieken (CRK) op 13 juni in Utrecht, sprak mgr. dr. G. de Korte, bisschop van Groningen-Leeuwarden over de plaats van de Eucharistie in het katholiek leven. Hij verbond dit sacrament met het leven van de Nederlandse paus.

De Groningse bisschop, de eerste spreker op het symposium over paus Adrianus VI, begon met een verwijzing naar de biografische schets die vermeldt dat paus Adriaan, in tegenstelling tot veel andere priesters en bisschoppen van zijn dagen, bekend staat om zijn grote eucharistische devotie. “Hij droeg dagelijks de mis op, hetgeen in die tijd een grote uitzondering was. Dat is voor mij aanleiding om met u na te denken over de betekenis van de eucharistie voor het leven van de Kerk in het algemeen en voor ons persoonlijk,” aldus mgr. De Korte.

Schoolmis

De bisschop schetst hoe hij zelf, “opgroeïend in de nadagen van het Rijke Roomse Leven” vertrouwd was met het fenomeen schoolmis en met een grote participatie van de zondagse eucharistie (“meer dan 60 procent van de katholieken”). “Het waren jaren van vernieuwing, maar ook jaren van verwarring en polarisatie.” De Korte spreekt van een crisis in het Godsbesef, een Godsverduistering. “Door de ontkerstening en secularisatie is de Kerk kwetsbaar geworden: zowel kwantitatief als kwalitatief, en relatief gesloten.” Maar de grootste zorg is, zo vervolgt de bisschop, de “sprakeloosheid, het bijbels analfabetisme”. Hij gebruikt de term ‘biblibeten’. Tegelijk constateert hij vormen van nieuwe religiositeit. Hij citeert kardinaal Danneels: er is niet te weinig God, er zijn teveel goden.

De crisis in Godsbesef werkt door als crisis in de beleving van de sacramenten, zo zegt De Korte. Hij noemt het voorbeeld van het sacrament van boete en verzoening als “een (bijna) vergeten sacrament”. De Korte staft de crisis rond de eucharistie ook getalsmatig: de participatie aan de zondagse eucharistieviering daalde van 60 naar 8 procent in de laatste halve eeuw. De bisschop spreekt van “inhoudelijke versmalling, horizontalisering en verethisering”.

Geen zuurheid of bitterheid

De Kerk is kwetsbaar, maar dat ontnemt de bisschop in het geheel niet de hoop: “Zuurheid en bitterheid passen niet bij christelijk leven. We moeten niet afhankelijk worden van getallen”. In tijden van crisis moeten we terugkeren naar de bron: *ad fontes*. Waar ging het de eerste christenen om? Waar zou het ons om moeten gaan?, zo vraagt de bisschop zich af om vervolgens te wijzen op de *core business* van de Kerk: de vraag naar God. De Korte: “Het woord ‘God’ vormt een onbeschermd handelsartikel. Het gaat de Kerk om de God van de Schriften, de God van Israël, de God van de schepping en het Verbond, de God van de uittocht en bevrijding, de God van de profeten, de Vader van Jezus Christus. Op het hoogtepunt van de tijd heeft God ons opgezocht in Jezus Christus.

En daarmee vinden iedere ontmoeting en onze waarden en normen hun fundering in relatie: het christelijk geloof is een relationeel geloof.”

Paulus en de eucharistie

Vervolgens maakt de bisschop de overgang naar het Jaar van de apostel Paulus. “De oudste documenten van de Kerk zijn de brieven van deze apostel. Van vervolger werd hij tot verkondiger, een onvermoeibaar missionaris, die man die zei: ‘niet ik leef maar Christus leeft in mij’. Het is ook Paulus die het oudste getuigenis gaf van de eucharistie in 1 Korinte 11,17-34”, aldus mgr. De Korte. Vers na vers beschrijft hij de betreffende passage uit de brief.

Het leven van Christus is samengevat in het laatste Avondmaal, de Paasmaaltijd. Het joodse Pasen is het vieren van Gods bevrijding, de verlossing, de toekomst (vers 23). Jezus buigt dat alles naar zichzelf toe (vers 24). Zijn levensoffer aan het kruis is de doodbloedende liefde: geen groter liefde kan iemand hebben dan Hij die zijn leven geeft voor zijn vrienden. Jezus spreekt over het ‘nieuwe verbond’ (vers 25). Uit de verzen 27 en 29 spreekt de *presentia realis* (vers 27 en 29) en uit vers 26 “totdat Hij komt” de verwachting van de eindtijd.

De brief beschrijft de agapemaaltijd, eerst als een liefdesmaaltijd, een broedermaaltijd, daarna als de Maaltijd des Heren. Het hoofdstuk beschrijft ook de misstanden: rijke christenen aten zich vol of waren dronken; arme christenen lijdten honger (vers 21 en 33). Er is geen eenheid maar verdeeldheid en partijvormingen (vers 17,18).

De Korte herinnert aan een beeld uit de Week van de diaconie in 1999 in het aartsbisdom Utrecht: een open tabernakel met een verwijzing naar de dakloze mens. “In de minsten ontmoeten wij Christus, lezen we in Matheus 25.”

Moderne Devotie

Paus Adriaan bezocht in Utrecht waarschijnlijk een van negen zogenaamde Latijnse scholen (basisonderwijs), vervolgt de bisschop. Of hij het middelbaar onderwijs ook in Utrecht heeft gevolgd, is niet duidelijk. Er zijn indicaties dat hij daarvoor naar een convict van de Broeders des Gemenen Levens in Deventer of Zwolle is gestuurd. Er daarmee zijn wij in de wereld van de Moderne Devotie.

Die periode van de late Middeleeuwen waren ook tijden van crisis en verwarring. Ook toen zagen we die beweging *ad fontes*. De Moderne Devotie met Geert Grote (1340 - 1384) zette er toe aan God te zoeken door de studie van de Schrift, maar ook door het *leven* met Jezus; in de Eucharistie geeft Christus zich aan de mens. De gemeenschappen legden zich daarnaast toe op *collatio*, het geestelijk leergesprek, en op dienstbaarheid.

Thomas van Kempen

In zijn ‘Navolging van Christus’ beschrijft Thomas van Kempen (1380-1471) de weg van de mystieke vereniging van de mens met God. Het is Christus die de mens leidt tot de Vader.

In Boek 1 beschrijft Thomas de weg van de bekering, van spirituele omvorming, de overgang van duisternis naar licht. Wie het leven oriënteert op de materie, gaat zijn weg in duisternis. Wie Christus volgt, richt zich op de geestelijke werkelijkheid die door de materiële werkelijkheid heen straalt. Hij gaat zijn weg in het licht. Het roept op tot een

leven voorbij de geestelijke blindheid door afhankelijkheid van aardse goederen, de oordelen van mensen, het menselijk opzicht.

Boek 2 diept de omkeer verder uit. Geestelijk leven kan gemakkelijk in uiterlijkheden blijven steken. Van belang is de verinnerlijking van religieuze praktijken als kerkgang, gebed en deelname aan de sacramenten. Het gaat om de weg naar binnen, waarvoor van belang zijn de *meditatio* en *ruminatio* (letterlijk het 'herkauwen') van de Heilige Schrift. In de Schrift spreekt Christus tot ons. Het lezen van de Schrift is dus een levende dialoog. In Boek 3 gaat Thomas à Kempis in op de innige relatie met Christus. In de Eucharistie en in het ontvangen van de communie ontstaat een intieme Christusrelatie, waarin Christus de mens vraagt om Hem in zichzelf een woning te bieden. Zoals Paulus zei: 'niet ik leef, maar Christus leeft in mij'.

Boek 4 spreekt over de voltooiing van de weg: de innerlijke vertroosting in God (*interna consolatio*), de geborgenheid in God, waartoe de relatie met Christus in de Eucharistie de toegang opent. De Eucharistie als werkdoel; niet als einddoel.

Hoogste vorm van liturgie

De Korte eindigt met de visie van de Kerk als een gemeenschap die leeft vanuit de Eucharistie als bron en hoogtepunt. "De Eucharistie is de hoogste vorm van liturgie en gebed en bron van dienstbaarheid en gerechtigheid. Vanuit de Eucharistie vinden wij de voeding voor onze inzet voor een integraal, christelijk humanisme, dat wil zeggen voor de menselijke waardigheid, het algemeen welzijn, solidariteit en subsidiariteit. Dat is de inzet voor een cultuur van het leven vanaf de conceptie tot de natuurlijke dood."

[kader]

Paus Adrianus VI

De middag van het CRK-symposium in Utrecht stond dit jaar geheel in het teken van paus Adrianus VI, de 'Utrechtse paus'. De geboortedag van deze tot nu toe enige Nederlandse paus is 550 jaar geleden. Zijn geboortehuis, zo werd deze middag duidelijk gemaakt, was op enkele honderden meters verwijderd van de plek waar de bijeenkomst was.

Prof. dr. Antoine Bodar stond stil bij de persoon van Adrianus. Een eenvoudig en nederig mens die door zijn tijdgenoten in Rome niet werd begrepen. De spreker legde een directe link met de huidige politieke situatie in Europa en vond dat we aan de oprechtheid van deze paus ook nu nog een voorbeeld kunnen nemen. Bodar pleitte dan ook voor het starten van een proces tot zaligverklaring van Adrianus.

De tweede lezing was van mevrouw dr. Bogaers van wie vorig jaar een uitgebreid promotieonderzoek verscheen over Utrecht en de Utrechters in de late middeleeuwen. Zij sprak over hoe Utrecht, en dan met name religieus Utrecht er in de tijd van Adrianus uitzag. Utrecht was volgens haar een stad met een grote saamhorigheid, een beter geschoolde en ontwikkelde bevolking dan over het algemeen wordt gedacht en een actief religieus leven. Gaandeweg veranderde dit alles wel waarbij vooral de toename van de welvaart ervoor zorgde dat juist de saamhorigheid op de achtergrond raakte. Een ontwikkeling die ook de kerken zou gaan raken en uiteindelijk een opmaat was voor een toenemend individualisme.